

Civilutskottets yttrande 2024/25:CU4y

En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Till socialutskottet

Socialutskottet har gett civilutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör civilutskottets beredningsområde.

Civilutskottet begränsar sitt yttrande över propositionen och följd-motionerna till förslagen i följdmotionerna 2024/25:3337 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 och 2024/25:3339 av Nils Seye Larsen m.fl. (MP) yrkandena 9 och 15. Civilutskottet föreslår att socialutskottet avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (V, MP).

Utskottets överväganden

En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Bakgrund

Regeringen har överlämnat propositionen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (prop. 2024/25:89) till riksdagen. Regeringen föreslår i propositionen att en ny socialtjänstlag ska ersätta den nuvarande socialtjänstlagen. Socialutskottet har gett civilutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och de motioner som väckts med anledning av den i de delar som berör civilutskottets beredningsområde.

Propositionen

Socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen och bidra till en god samhällsmiljö och goda förhållanden

I propositionen föreslår regeringen att nuvarande bestämmelser om att socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen samt att socialnämnden ska skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden ska föras över till den nya socialtjänstlagen. Det ska vidare tydliggöras att socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden också omfattar personer med funktionsnedsättning.

I den utredning som bl.a. ligger till grund för propositionen föreslogs att det införs krav i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, på att kommuner vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter samt att översiktsplaner ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön.¹ I propositionen bedömer dock regeringen att det inte finns skäl att införa de föreslagna lagändringarna och anför följande (prop. s. 260):

Kommunen har enligt plan- och bygglagen ansvar för planering, utformning och utveckling av den fysiska miljön. Av 1 kap. 1 § PBL framgår att lagen innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Vidare innehåller plan- och bygglagen bestämmelser om vilka allmänna intressen och enskilda intressen som ska beaktas vid prövning av frågor enligt lagen, bl.a. vid planläggning. Av 2 kap. 3 § PBL framgår bl.a. att planläggningen ska främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper. Av 3 kap. 1 och 2 §§ PBL framgår vidare att varje kommun ska

¹ Se betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47).

ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen och som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Regeringen konstaterar att det av plan- och bygglagen redan framgår att sociala utgångspunkter ska beaktas vid planering och andra ärenden enligt lagen. Regeringen bedömer, i likhet med bl.a. *Fastighetsägarna* och *SKR*, att de föreslagna bestämmelserna inte kommer att leda till den skillnad som eftersträvas när det gäller socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen. Regeringen anser därför att de av utredningen föreslagna bestämmelserna inte bör införas.

Socialtjänsten ska arbeta förebyggande

I propositionen konstaterar regeringen att socialtjänstens förebyggande arbete behöver lyftas fram. Därför föreslår regeringen en ny övergripande bestämmelse som tydligt slår fast vikten av ett förebyggande arbetssätt (se 4 § förslag till socialtjänstlag). Syftet med förslaget är bl.a. att skapa bättre förutsättningar för ett långsiktigt förebyggande arbete inom socialtjänsten och att tydliggöra socialtjänstens uppdrag och ansvar för det arbetet. Bestämmelsen ska i likhet med utredningens förslag vara en del av socialtjänstlagens mål. Det markerar bestämmelsens övergripande karaktär och dess betydelse för att uppnå socialtjänstens mål. De övergripande målen är och ska vara vägledande för all verksamhet inom socialtjänsten.

När det gäller socialtjänstens förebyggande arbete i samverkan med andra aktörer konstaterar regeringen att en sådan samordning krävs inom vissa områden. Det kan t.ex. handla om samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården för att exempelvis förebygga psykisk ohälsa och skadligt bruk eller beroende. Vidare konstateras att socialtjänsten och Kronofogdemyndigheten kan behöva samverka för att exempelvis förebygga avhysningar av barnfamiljer och på så sätt förebygga hemlöshet (se prop. s. 210 f.)

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3337 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att den ska återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs krav i plan- och bygglagen på att kommuner vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter samt att översiktsplaner ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön.

I kommittémotion 2024/25:3339 av Nils Seye Larsen m.fl. (MP) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att införa ett krav i plan- och bygglagen om att alltid rådfråga socialtjänsten om sociala aspekter vid samhällsplanering. Motionärerna anför att socialtjänstens kompetens måste tas till vara i kommuners samhällsplanering och att utredningens förslag om att komplettera plan- och bygglagen bör genomföras. I samma motions yrkande 15 föreslås vidare ett tillkännagivande till regeringen om att det ska bli obligatoriskt för Kronofogden, hyresvärdar och socialtjänsten att samverka för att förhindra vräkningar. Motionärerna menar att det ofta går att förhindra

vräkningar genom att föra en dialog mellan hyresvärdar och hyresgäster, och därför krävs det en obligatorisk samverkan.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottet begränsar sitt yttrande över propositionen och följdmotionerna till förslagen i motionerna 2024/25:3337 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 och 2024/25:3339 av Nils Seye Larsen m.fl. (MP) yrkandena 9 och 15.

Som regeringen redovisar i propositionen har kommuner enligt plan- och bygglagen ansvar för planeringen, utformningen och utvecklingen av den fysiska miljön. Som även konstateras innehåller den nuvarande plan- och bygglagen bestämmelser om bl.a. planläggning av mark och vatten samt bestämmelser om vilka allmänna och enskilda intressen som ska beaktas vid prövning av frågor enligt lagen. Det framgår vidare av lagen att planläggningen ska främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper. Varje kommun ska även ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen och som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

I likhet med regeringen anser utskottet att det av plan- och bygglagen redan framgår att sociala utgångspunkter ska beaktas vid planering och andra ärenden enligt lagen. Civilutskottet delar därför regeringens bedömning att de bestämmelser som utredningen föreslagit inte bör införas. Civilutskottet anser således att socialutskottet bör avstyrka motionerna 2024/25:3337 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 och 2024/25:3339 av Nils Seye Larsen m.fl. (MP) yrkande 9.

Som redovisats ovan föreslår regeringen i propositionen att en ny bestämmelse införs där socialtjänstens förebyggande arbete lyfts fram. Syftet med förslaget är bl.a. att skapa bättre förutsättningar för ett långsiktigt förebyggande arbete inom socialtjänsten och att tydliggöra socialtjänstens uppdrag och ansvar för det arbetet. I propositionen konstaterar regeringen att det förebyggande arbetet även kräver att socialtjänsten samarbetar med andra aktörer, däribland Kronofogdemyndigheten för att förebygga avhysningar. Mot den bakgrunden ser civilutskottet inte skäl för riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen om att samverkan mellan Kronofogdemyndigheten, socialtjänsten och hyresvärdar ska bli obligatorisk. Civilutskottet anser därför att socialutskottet bör avstyrka även motion 2024/25:3339 av Nils Seye Larsen m.fl. (MP) yrkande 15.

Stockholm den 8 april 2025

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilandersson (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Roger Hedlund (SD), Lars Beckman (M), Anna-Belle Strömberg (S), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Märta Stenevi (MP), Helene Odenjung (L), Mats Hellhoff (SD), Markus Kallifatides (S), Adam Reuterskiöld (M) och Jessica Rodén (S).

Avvikande meningar

1. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (V)

Malcolm Momodou Jallow (V) anför:

Utredningen som ligger till grund för propositionen föreslår att det införs krav i plan- och bygglagen på att kommuner vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter samt att översiktsplaner ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön (SOU 2020:47). I propositionen har regeringen dock gjort bedömningen att bestämmelserna inte bör införas. I likhet med en majoritet av remissinstanserna anser jag att ett införande av de nämnda kraven i plan- och bygglagen vore ett bra steg. Socialtjänsten behöver ett tydligare mandat att medverka i samhällsplaneringen, och kommuner tar i dag inte i tillräcklig utsträckning vara på socialtjänstens kompetens i planeringen.

Regeringen bör därför återkomma med ett förslag om att införa krav i plan- och bygglagen på att kommuner vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter samt att översiktsplaner ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön. Därmed anser jag att socialutskottet ska föreslå ett tillkännagivande till regeringen med den innebörden, och således tillstyrka motion 2024/25:3337 (V) yrkande 3.

2. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (MP)

Märta Stenevi (MP) anför:

Socialtjänstens kompetens måste tas till vara i kommunens samhällsplanering, och då särskilt när det gäller bostadsbyggandet. För att främja jämlika uppväxtvillkor och motverka boendesegregation, hemlöshet och annan social utsatthet anser jag, i likhet med den utredning som ligger till grund för propositionen, att det bör införas krav i plan- och bygglagen på att socialtjänsten alltid ska rådfrågas om sociala aspekter vid samhällsplanering. Jag anser därför att socialutskottet ska föreslå att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om det. Socialutskottet bör således tillstyrka motion 2024/25:3339 (MP) yrkande 9.

Socialtjänsten kan i dag erbjuda olika stödinsatser till en hyresgäst som inte har betalat hyran om den uteblivna hyresbetalningen beror på sociala problem, såsom missbruk eller psykisk ohälsa. Det går dessutom att förhindra flera vräkningar genom att hyresvärdar och hyresgäster för en dialog. För att det ska kunna ske i en större utsträckning behöver den frivilliga samverkan mellan Kronofogdemyndigheten och socialtjänsten stärkas. För att förhindra

vräkningar där barn är inblandade bör den samverkan mellan Kronofogdemyndigheten, hyresvärdar och socialtjänsten som nu är frivillig bli obligatorisk. Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ. Jag anser därför att socialutskottet ska föreslå att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om det som anförs ovan. Socialutskottet bör således tillstyrka motion 2024/25:3339 (MP) yrkande 15.